

Оскуолаба кириэн иннинээби саастаах оҕолорго
патриотическай тыынна иитиини
«Мультстудия» куруһуогун нөнгүө тэрийии

Павлова Лилия Аркадьевна, Осипова Елена Аркадьевна
Майатаабы «Кэнчээри» оҕону сайыннарар киин иитээччилэрэ

Дьиннээх патриотизм диэн-бу уоттаах-күөстээх тыллар, лозуннар эрэ буолбатах, бу киһи күннээби олоххо онгорор быһыыта-майгыта, төрөөбүт дойду олобун уруккутугар, билиннитэр, тулалыыр дьонугар, конституциянан бигэргэнэр быраабыгар, идэтигэр, бэйэтигэр сыһыана буолар.

История уонна олох көрдөрөрүнэн киһи патриот буолан төрөөбөт, манна кини тулалыыр эйгэтэ, олорор усулуобуйата, тугунан дьарыктанара, иитиитэ улахан оруоллаах. Патриот буоларга сүрдээх уустук суолунан уопсастыба уонна киһи бэйэтин өйө санаата, тулуура-дьаныара уонна сирдээх быһыы үөрүйэхтэрэ... Оҕону дьиннээх патриот буоларга иитии сүрүн сыалынан – оҕо төрөөбүт дойдутун историятын туһунан ырыналаан билэригэр көмөлөһүү, төрөөбүт дойду дьылбатыгар ис сүрэбиттэн кыһаллар өйү-санааны ингэри буолар. Билинни кэмнэ итээччилэргэ хайдах оҕону кыра сааһыттан патриот буола улаатыннарарга иитии сорууга сытытык турар. Биһиги улууспутугар «2018-2021 сылларга Мэнэ-Хангалас улуһугар иитии концепцията» оҕону иитии-үөрэтии үлэбитигэр олук буолар. Концепция биир хайысхатытынан гражданскай патриотическай иитии: «Герой биир дойдулаахтарбынан киэн туттабын» бырайыага буолар.

Цифровизация сайдыбыт үйэтигэр оскуола иннинээби саастаах оҕо айыан –тутуон баҕалаах, сананы билэргэ дьулуурдаах кэмигэр аныгы технологиялары иитиигэ - үөрэтиигэ тутгуу ордук көдүүстээх. Биир оннук көрүнгүнэн мультстудия үлэтэ буолар. Оҕолор остуоруйа уонна фантазия эйгэтигэр киирэн бэйэлэрин илиилэринэн айан-тутан араас, дьикти сюжеттары толкуйдаан сана билиини ылаллар, үлэни торумнуурга, бииргэ үлэлииргэ үөрэнэллэр. Мультстудияба билиитин-көрүүтүн ханатан уонна илиинэн айан-тутан үлэлээбитин түмүгэр оҕо айымныылаах үлэтэ оноһуулан, таныллан тахсар. Мультстудияба дьарыктанан оҕо бары өтгүнэн сайдар ол курдук, сирдээх майгыны тутуһан, оҕолору, дьону кытары бодоруһан билиитэ-көрүүтэ кэниир, тыл-өһө, кэтээн, тэннээн көрөр, айар, кэрэни өйдүүр дьобура сайдар. Ону сэргэ оҕолор куруһуокка сылдьаннар сценарист, звукооператор, звукорежиссер, режиссер постановщик, декоратор, монтажер, куукуланы хамсатааччы идэлэрин билсэллэр.

Мультстудия куруһуогун нөнүө оҕолорго төрөөбүт дойдularыгар тапталы, бэриниилээх буолууну, үөскээн, олорон ааспыт ытык дьоннору тыыннаабымыстыан көрдөрүү, сюжеттар нөнүө оҕолорго чугастык тиэрдээххэ сөп диэн санааҕа кэлэммит 2020-2021 үөрэх сылыттан мультстудия куруһуогун, оҕолорбут орто бөлөх иитиллээччилэрэ эрдэхтэринэ саҕалаабыппыт.

Мультфильмнарбытын Stop motion Movie анал программанан онорбут. Ону таһынан бэлэм «Я творю мир» оборудованиены туһанан үлэлиибит. Бу оборудование бэлэм түргэнник хомуллар фанераттан оноһуллубут ширмалаах, web камералаах микрофоннаах. Наборга магниттаах фоннар уонна компьютерга ситимнэнэр бэлэм программалар киирэллэр.

Оҕолор олус интэриэһиргээн утумнаахтык дьарыктаналлар. Мультфильмнарбытын оноробутугар илиинэн үлэ араас ньымаларын туһанабыт: уруһуй, мэһийи, конструирование. Ордук сөбүлээн пластилинынан үлэлиибит. Оҕо сайдыытыгар пластилинынан үлэ улахан оруоллаах, пластилинтан оноһуллубут персонажтарын оноруу оҕолорго ойуулуур - дьүһүннүүр искусство биир саамай эмоциональной уонна интэриэһинэй көрүнүнэн буолар. Оҕолор пластилинынан үлэлээһиннэрэ тарбахтарын былчыннара уонна санарар саналара сайдарыгар туһалаабын бэлиэтээтибит. Тарбах бытархай былчыннарын сайыннардахха мэйии былчыннара сайдаллар, тэнийэллэр.

Оҕолорго аан маннай мультфильм историятын, мультфильмы хайдах усталларын кытары билиһиннэриини ыппыппыт. Мультфильм араастарын көрдөрбүппүт (уруһуй, куукула, урукку, аныгы, пластилинтан оноһуллубут, аниме о.д.а.).

Мультфильмы оноруу үлэтин хаамыыта хас да түһүмэхтэртэн турар:

- Оҕолору кытары сюжеты ырытыы;
- Мультипликация техникатын талыы;
- Персонажтары уонна декорациялары оноруу;
- Оруоллары наардааһын;
- Мультфильмы устуу
- Саҕардыы.
- Мультфильмы көрүү уонна дьүүллээһини

Орто бөлөххө оҕолорбутунаан барыта биэс мультфильмы онорон таһаарбыппыт. “Саха чулуу уола Ф.К.Попов” 100 сааһыгар анаан мультфильм онорбуппун. Бу мультфильм сыалынан, оҕолорго Аҕа дойду сэриитигэр сахалартан бастакы сэбиэскэй сойуус Героя Ф.К.Попов туһунан билиилэрин ханатыы, хореун санаа холобурунан иитии, биир дойдулаахтарынан киэн туттуу, убаастабыллаах сыһыаны үөскэтии буолар. Ф.К

Попов хорсун быһыыта оҕолорго күүстээх өйдөбүлү үөскэттэ. Кини бэйэтин олоҕун харыстаабакка, Днепр өрүһү туораан, илиинэн киирсиигэ өстөөх пулеметун былдыан, атын саллааттарга өрүһү туоруур позицияны үөскэппитин, кинини эр санаалаах, хорсун киһи быһыытынан сыаналаан, өйдөрүнэн-сүрэхтэринэн өйдөөн мультфильмнарыйгар онорон көрдөрбүттэрэ.

Маны таһынан «Харыйачаан», «Хайдах үтүө майгылаах буолуохха», «Халлаан куйаарыйгар айан», «Дьэ кэргэн дохута» мультфильмнэри онорбут. Бу мультфильмнар көмөлөрүнэн оҕо дьон-сэргэ ортотугар сирдээхтик сылдьар, ытык өйдөбүллэри ылынан тутуһар, быһыы-майгы үтүө да, мөкү да дьайыылаах буоларын өйдүүр, быһаарар, бэйэтин майгытын салайынар буоларыйгар көмөлөһөллөр.

Быйылгы үөрэх дьылыгар бэйэбит коллегабыт Майа сэлиэнньэтин бочуоттаах олохтооҕо мелодист, суруйааччы, Семенова Капиталина Константиновна – Саар Көстөкүүн Кыһа суруйбут остуоруйаларын былааммытыгар киллэрэн улэбитин салҕаатыбыт. Ол курдук «Хорууска диэн ааттаах кыракий сибинньэ оҕото», «Кэнчээри уол туһунан остуоруйа», “Иһиэрэ уол туһунан остуоруйа”, “Үрүйэчээн умсулҕаннаах сырыыта” бу мультфильмнар көмөлөрүнэн оҕо олох – дьаһах туһунан билиитэ - көрүүтэ кэниир, норуот үтүө үгэстэрин туһунан сирдээх майгыта олохсугар. Кыра эрдэбиттэн төрөөбүт түөлбөҕү, дойдуга, айылҕаҕа ытыктабыллаах сыһыаннаһа иитиллэр, киэн тутта үөрэнэр.

Кыра саастаах оҕону интэриэһиргэтэн сайыннардахха оҕо онорор, айар дьобура сайдарын таһынан санаатын ситэ-хото этэр, сананы айар-тугар баҕата күүһүрэр. Оҕо бэйэтэ айан- тутан онорбут мультфильмнэри ордук чугастар, өйдөнүмтүөлэр. Бэйэтин кыагынан, сатабылынан сангаран, хамсатан, айан онорон таһаарбыт айымньытыгар сыһыана, сыанабыла ураты буолар. Кыра саһыттан төрөөбүт дойдутун таптыы харыстыы үөрэнэр. Мультстудия нөнүө патриотическай тыынна иитиллэн төрөөбүт дойдутун улуһун олон ааспыт геройдарын , биллиилээх үлэһит дьонун, суруйааччыларын туһунан билэр-көрөр.